

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КЕАҚ

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«ҒҮЛЫМ ЖАҢЕ БІЛІМ - 2025»
XIX Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XX Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«ҒҮЛЫМ ЖАҢЕ БІЛІМ - 2025»**

**PROCEEDINGS
of the XX International Scientific Conference
for students and young scholars
«ҒҮЛЫМ ЖАҢЕ БІЛІМ - 2025»**

**2025
Астана**

УДК 001(06)
ББК 72я631
F96

**«ǴYLYM JÁNE BILIM – 2025» студенттер мен жас ғалымдардың
XX Халықаралық ғылыми конференциясы = XX Международная
научная конференция студентов и молодых ученых «ǴYLYM JÁNE
BILIM – 2025» = The XX International Scientific Conference for
students and young scholars «ǴYLYM JÁNE BILIM – 2025». – Астана:
– 3813 б. - қазақша, орысша, ағылшынша.**

ISBN 978-601-08-5373-7

**Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас
ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті
мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.**

**The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young
researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities. В сборник
вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по
актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.**

УДК 001(06)
ББК 72я431
F96

ISBN 978-601-08-5373-7

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2025

808. 24	Пулатов Шерзод Аббозович	Межэтнический диалог и переговорные процессы в полиэтничном Казахстане: институциональные практики и политико-правовые основы	3603
809. 25	Сатвалдиев А.Г.	Қазақстандық этносаясатта «жанубий қозғалыс» газетінің алар орны және түрлі кезеңдердегі мемлекеттік саясаттың оның контентіне әсері	3608
810. 26	Токенов А.С.	Социальный капитал и доверие в казахстанском обществе: к вопросу о влиянии этнической структуры	3613
811. 27	Узарова Л.М.	Особенности коммуникации в сфере этномедиации	3617
812. 28	Урстенова Д.Д.	30 лет АНК: новые возможности народной дипломатии	3622
813. 29	Хмелевский В.А.	Межкультурное многообразие и общая историческая память В республике Казахстан	3627
814. 30	Чжан Цзинкай	«Цветные революции» в эпоху интернета (особенности противостояния в странах СНГ)	3630

6 – СЕКЦИЯ
ФИЛОЛОГИЯНЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ
АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ФИЛОЛОГИИ

**6.1 ҰЛТТЫҚ ӘДЕБИЕТТАНУДЫҢ ЖАҢА ҮРДІСТЕРІ МЕН ДАМУ БАҒЫТТАРЫ
НОВЫЕ ТЕНДЕНЦИИ И НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ НАЦИОНАЛЬНОГО
ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЯ**

815.	Абдулла А. К.	Абай мұрасындағы сакралды ұғымдар	3610
816.	Алаудин Н. Ә.	Нәзира Бердалы поэзиясындағы фольклорлық үрдістер	3614
817.	Амантай Н., Қапсихқызы Д.	«Ескендір» поэмасындағы уақыт пен мәңгілік мәселесі: Абайдың философиялық концепциялары	3618
818.	Ахметбекова Т. У.	Б.Майлин мен А.Чехов әңгімелеріндегі сарказм	3622
819.	Байдуллаева Ж.К.	Қазіргі қазақ прозасындағы мистика жанры	3626
820.	Ғалымжанова З. Т.	Мемуарлық романдардағы тәрбие құндылығы	3629
821.	Дәуренбек А. Ж.	Тұрсын Жұртбайдың «Бесіңді түзе!..» еңбегі: Мұхтар Әуезовтің шығармашылық тағдыры және көркемдік шындық	3632
822.	Ергеш А. М.	Қабдыкәрім Ыдырысов поэзиясындағы интертекст және оның поэтикалық мәні	3638
823.	Еркін А.	«Телқоңыр» және ұлттық болмыс	3641
824.	Жакупова С.С.	XX ғасыр басындағы қазақ әдебиетіндегі ескілікті сынау тенденциясы: Ш.Торайғыровтың «Базарбай молдаға» өлеңі	3644
825.	Жақсыбаева Н. Ж.	Білім берудегі жаңа технологияның тиімділігі	3645
826.	Төребаева А.О.	Жүрсін Ерман арнау өлеңдерінің көркемдік ерекшелігі	3650
827.	Тұрсын Қ. А.	Бейсембай Кенжебаев – аудармашы	3656
828.	Сұлтанбек Ә.	Орыс тілді қазақ жастарының сөз сапасы: түйіткілдер мен шешімдер	3659
829.	Қажетерова Ш. С.	Еркін өлеңдердегі көлеңке образы	3664
830.	Қуанышбаева Н.А.	Тайыр Жомартбаев шығармашылығындағы балалар әдебиетінің көркемдік-жанрлық сипаты және алаш кезеңіндегі білім беру ісіне ықпалы	3669
831.	Құлшар Б. М.	Сатирадағы есімдер жүйесі және олардың эстетикалық-семантикалық жүктемесі	3673
832.	Махмутова А. Қ.	Абай Құнанбайұлының қара сөздері және ұлттық әдебиеттанудың жаңа үрдістері: білім және руханият	3676
833.	Молдахан Е. М.	Tiktok, Instagram секілді әлеуметтік желілерді әдеби білім беруде қолдану тәсілдері	3679
834.	Томабаева А. Ғ.	Шәкәрім мен Қожа Хафиздің философиялық үндестігі	3683
835.	Түсіпбек М. К.	Мұхтар Әуезов пен Оноре де Бальзак шығармаларындағы сыншыл реализм	3688

		принциптері туралы	
836.	Сайфуллаева Б. Б.	Орта ғасыр түркі ойшылдарының мұрасы мен Абай шығармаларындағы көркемдік дәстүр сабақтастығы	3692
837.	Шагирова Д. Р.	Көлеңке архетипінің көркем трансформациясы: Достоевскийдің «Сыңар» повесі мен Төлен Әбдіктің «Парасат майданы» негізінде	3696

**6.2 ҚАЗАҚ ТІЛ БІЛІМІНІҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ
АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ КАЗАХСКОГО ЯЗЫКОЗНАНИЯ**

838.	Абденкул Д.С.	Үйлену салт өлеңдеріндегі лингвотанымдық сипат	3700
839.	Абдрахман А.Е.	«Ер Төстік» жырындағы ең басты гендерлік көріністер мен символдар	3704
840.	Амирова А.Б.	Мақал-мәтелдер әлеміндегі билік пен гендер: қазақ және ағылшын паремияларының салыстырмалы талдауы	3708
841.	Анарбекова А.Б.	Оқушылар сөйлеу тіліндегі терминдер қолданысы	3715
842.	Бөгетбаева А.Т.	Жаһанданудың мәдени таптаурындардың қалыптасуына әсері	3719
843.	Дәулетші Д.Р.	Жалпықолданыстағы сөздерді термин ретінде қолдануда жарыспалылық мәселесі (ақпараттық технологиялар саласы бойынша)	3723
844.	Ермекқызы А.	Интернет лексиканың қолданысы	3726
845.	Жаныбекқызы Б.	Ұлттық фильмдердегі тілдік ерекшеліктер және әсерлеуші құралдар (көркемдегіш құралдар)	3730
846.	Жарылхасын Б.Қ.	Мұхтар Мағауин шығармашылығындағы фразеологизмдердің мәні	3733
847.	Қуандықова И.Р.	Кірме сөздер: игерілуі және электронды коммуникация ортасындағы қолданысы	3736
848.	Қайыркен А.О.	Корпустық лингвистика: қазақ тілін оқытудағы инновациялық бағыт	3743
849.	Қанатқызы А.	Зейнолла Шүкіровтың шығармаларындағы кейіпкер тілі мен стилі	3747
850.	Қуаныш Ә.	Methodology for the development of students' emotional competence in the lesson of the kazakh language	3751
851.	Қыдырбай Н.А.	Қазақ тіліндегі жаңа сөздер мен терминдердің пайда болуы және оларды қалыптастыру мәселелері	3755
852.	Мадиярова Д.М.	Жастар тіліне әлеуметтік желінің әсері	3759
853.	Меліс А.Б.	«Жер-Ана» ұғымының мағыналық ерекшеліктері	3762
854.	Муратбаева Ж.К.	Қазіргі қазақ киносындағы тілдік ерекшеліктер (комедия жанры негізінде: «Таптым-ау сені»)	3766

855.	Муратова М.	І.Жансүгіровтің «Құлагер» поэмасындағы мінез-құлық метафоралары	3769
856.	Мұхтарова Ф.С.	Қазақ және қырғыз тілдеріндегі тағамға қатысты этнофразеологизмдер	3772
857.	Нугман А.А.	Фразеологизмдердің лингво-мәдени өрісі	3775
858.	Онгарбаева А.О.	Қазақ және өзбек фразеологизмдеріндегі киелі сандардың ортақ белгілері	3777
859.	Оразалина А.А.	К.Оразалиннің тілдік тұлғасын тану мәселесі	3781
860.	Оралбай А.О.	Қазақ тілін әлеуметтік желілерге танымал ету үшін контент стратегиялары	3785
861.	Оспан М.Ж.	Қазақ халқының мақал-мәтелдеріндегі «Бақыт» концептісі	3790
862.	Өркенқызы А.	Постмодернистік мәтіннің байласымы мен тұтасымын барлау	3794
863.	Рзалиева Р.Ж.	Ғаламтордағы тұлғаны тілдік кемсіту: себебі мен салдары	3798
864.	Сәбитқызы Б.	Жанат Әскербекқызының шығармашылығындағы концептуалды метафора	3802
865.	Түйлебаева Қ.Б.	Хаос және контекст	3805
866.	Тұранов Ы.Ә.	Әлихан Бөкейханов шығармаларындағы антропонимдердің психолингвистикалық сипаты	3809
867.	Уәлібек А.А. Беласар І.Қ.	Қазақ фразеологизмдерінің гендерлік аспектісі	3812
868.	Ұланова Е.Д.	Т.Әбдікәкімовтің «Ажал даласындағы тас» өлеңіндегі сөздердің қолданылуының математикалық жиілігі	3816
869.	Халмурат Е.С.	Mangurtism – future tragedy	3819
870.	Шиктыбаева А.	Жасанды интеллект арқылы өтірік өлеңдер құрастыру	3821

6.3 ОРЫС ТІЛІ ЖӘНЕ МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ КОММУНИКАЦИЯ РУССКИЙ ЯЗЫК И МЕЖКУЛЬТУРНАЯ КОММУНИКАЦИЯ

871.	Абдикадырова А.М., Аманджол А.Е., Беккалиқызы А.	Слово <i>хайп</i> и его производные	3825
872.	Амангелді А.Ж.	Слова-паразиты в речи современной молодежи	3828
873.	Аманшаева И.С., Мәлікова А.Н.	Слово прикол и его производные в молодежном сленге (на материале НКРЯ)	3832
874.	Дудко В.Н.	Языковые средства как механизм воздействия	3836
875.	Елубаева К.К.	Устойчивое выражение "24/7" в современной речи: аспекты значения	3841
876.	Жарлықасым Ж.К.	Синтаксические модели новостных заголовков в интернет-СМИ Казахстана	3844

877.	Жумабаева А.Б.	Лексикографический анализ лексемы «упрямство» в русском и казахском языках	3850
878.	Кеңес Н.С.	Жизненное кредо молодёжи Казахстана: лингвоаксиологический аспект	3853
879.	Қалихан А.А.	Специфика молодежной инвективной лексики (на материале соцсетей Tik Tok, Telegram)	3856
880.	Мазуркина У.А.	Фонетическая интерференция при обучении русскому языку как иностранному китайских студентов	3859
881.	МаксUTOва Д.Г.	Научная VS народная этимология объектов Астаны (по материалам уличных интервью инстагида Мити Байназарова)	3862
882.	Серикова Д.М.	Специфика обучения аудированию в 9 классе	3865

**6.4 ОРЫС ӘДЕБИЕТІ: КӨРКЕМ МӘТІНДІ ТАЛДАУ ЖӘНЕ ТҮСІНДІРУ
РУССКАЯ ЛИТЕРАТУРА: АНАЛИЗ И ИНТЕРПРЕТАЦИЯ
ХУДОЖЕСТВЕННОГО ТЕКСТА**

883.	Абдрахманова Э.	Bakhyt Kairbekov: the problems of creativity	3869
884.	Ерболат Д.	Фольклор как мотивообразующий элемент в повести З. Наурызбай и Л. Калаус «Приключения Бату и его друзей»	3870
885.	Ибраимова С.	Мотив самопожертвования в прозе Л. Улицкой	3874
886.	Кенжетай Б.	Фольклорные образы и мотивы в цикле «Кудыкины горы» Н. Черновой	3876
887.	Курмангалиева Г.	Метафора «необретенный рай» в романе Бахыта Кенжеева «Младший брат»	3879
888.	Мухамадиева К.	Особенности реализации категории «автора» и «скриптора» в романе Т. Толстой «Кысь»	3881
889.	Надирхан В.	Быт и нравы русского помещного дворянства в изображении Н.И. Новикова, Д.И. Фонвизина, А.Н. Радищева	3884
890.	Онгар А.	Символика круга в романе «Круг пепла» Д. Накипова	3888
891.	Оразалина А.	Литературное наследие Рымгали Нургали: социальные и философские аспекты в произведениях писателя	3891
892.	Өсербайұлы С.	Қазақ романының қалыптасу кезеңдері және дамуы	3893
893.	Сарсенбай М.	Концепция детства в литературе: культурный и философский контексты	3897
894.	Сералимова С.	Исторический контекст и культурные традиции в творчестве тюркоязычных писателей	3900
895.	Тахауикызы Ж.	Тема Древнего Новгорода в исторических и художественных произведениях Н.М. Карамзина	3903
896.	Турабекова И.	Образ современной российской женщины в произведениях Дарьи Донцовой	3907

897.	Цындра А.	Фольклорно-мифологический контекст образа ведьмы в повести Н.В. Гоголя «Майская ночь, или Утопленница»	3912
------	-----------	--	------

6.5 АУДАРМА ЖӘНЕ МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС МӘСЕЛЕЛЕРІ

ПРОБЛЕМЫ ПЕРЕВОДА И МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАЦИИ

898.	Айтбаева А.М.	Особенности аудиовизуального перевода на примере фильма «Inception»	3918
899.	Акимбекова К.Ж.	Прагматический аспект перевода рассказов Оскара Уайльда	3920
900.	Алпамыс Т.М.	Intercultural Features of Modality Expression in English and Kazakh: Translation Challenges	3922
901.	Амангелдиева А.М.	Қазақ және ағылшын тілдеріндегі мақал-мәтелдегі кейбір соматизмдер аудармасы	3926
902.	Әбдірахман А.Қ.	Аудиовизуалды аудармада реалияларды беру ерекшеліктері	3928
903.	Бектлеуова А.С.	Тіл және әдеп: ұлттық ерекшеліктер мен аудармадағы ұстанымдар	3931
904.	Бультенова Д.Т.	Culinary terms as culturally marked lexis: issues of equivalence in translation from Kazakh into English	3933
905.	Дулатова А.А., Кадырова Р.Р.	Ағылшын және қазақ тілдеріндегі фразеологизмдер мен мақал мәтелдердің ұқсастықтары мен айырмашылығы	3937
906.	Елибаева А.Т.	Лингвокультурные трансформации в аудиовизуальном переводе: анализ русской локализации фильма «Веном»	3941
907.	Жексемби Д.Д.	Аудармада қолданылатын цифрлық технологиялардың жетістіктері	3945
908.	Каткенова З.Д.	Childbirth celebration in Kazakh and English cultures	3950
909.	Қыдырбай Г.З.	Орта мектептерде ағылшын грамматикасын оқытуда коммуникативті әдістерді қолдану	3953
910.	Матыгулова А.Н.	Translation of documentary novels	3956
911.	Нығметулла К.Б.	Көркем әдебиет стилінің аудармасы: жасанды интеллект, машиналық аударма мен адам аудармасының салыстырмалы талдауы (Эрнест Хемингуэйдің «Килиманджаро – қарлы тау» әңгімесінің негізінде)	3959
912.	Райнбекова А.К.	«Жеті» санының ағылшын, орыс және қазақ тілдеріндегі фразеологиялық бірліктер мен аудармадағы көрінісі	3962
913.	Сейткенов К.Б.	Көркем мәтін тілі прагматикасын жеткізуде тіркесті бірліктердің аударылу ерекшеліктері	3966
914.	Сүндетова А.Н.	«Жаңбыр» концептісінің тілдік-танымдық сипаты және тіларалық берілуі (Э.Хемингуэйдің «Қош бол, майдан!» романы негізінде)	3972
915.	Утеулиева А.А.	Lexical-semantic types of non-verbal means and their translation	3978

**6.6 ШЕТЕЛ ФИЛОЛОГИЯСЫНЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ
АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ИНОСТРАННОЙ ФИЛОЛОГИИ**

916.	Айдарбекқызы М. Ермекқызы А.	Тілдердің жойылу қауіпі және қайта жаңғырту мүмкіндіктері	3983
917.	Асатова К.Т.	Semantic and Pragmatic Aspects of Anglicisms in Modern Kazakh	3986
918.	Аслялиева А.Ж.	Frequency and Functional-Semantic Analysis of Color-Denoting Adjectives in George Orwell's "Animal Farm"	3990
919.	Ахметбек Д.А.	Axiological characteristics of the biography of a virtual character	3996
920.	Байсұлтан А. Н.	Ағылшын көркем әдебиетіндегі бейвербалды қарым-қатынастың рөлі	3999
921.	Донбаева А. А.	Использование аутентичных текстовых материалов при обучении чтению в целях повышения мотивации к изучению иностранного языка	4003
922.	Жунусова А. К.	Ағылшын әдебиетіндегі «адамның оң мінезі» лексика-семантикалық өрісінің құрылымы	4008
923.	Кенесбаев А. С.	The language game in modern internet communication	4013
924.	Кенжебай А.Т.	Сравнение языка рекламы в английском и казахском языках	4015
925.	Сабилова Ж.Б.	Репрезентация концепта "семья" в англо-, казахоязычных публицистических дискурсах начала XXI века	4018
926.	Сериккалиева А. Ж.	Образность публицистического дискурса в новогодних речах: сравнительный анализ выступлений президента Казахстана и короля Великобритании	4020
927.	Тлемисова Ж. М.	Semantic analysis of the linguistic changes driven by generation Z's neologisms	4023
928.	Турсынбетова А. Н.	Балалар тіліндегі инновациялар мен олардың сөзжасамдық ерекшеліктері	4027
929.	Ундимисова А.Ж.	Английские пословицы и поговорки: их значение, употребление и русские эквиваленты	4030
930.	Хасенов И. Танабаев Т.	A brief overview of the origins and formation of the basic terms of electricity in English and Kazakh languages	4031
931.	Шандер Д.	The English language acquisition: why are you still unable to speak it?	4034

**6.7 ҚЫТАЙ ФИЛОЛОГИЯСЫ МЕН ЛЕКСИКОЛОГИЯСЫ: ЖАҢА
БАҒЫТТАР МЕН ӘДІСНАМАЛАР
КИТАЙСКАЯ ФИЛОЛОГИЯ И ЛЕКСИКОЛОГИЯ: НОВЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ
И МЕТОДОЛОГИИ**

932.	Абдуллина А.Р.	Тіл мен мәдениеттің өзара байланысы және аудармадағы рөлі	4039
933.	Абдуразакова М. Д.	Ресми іс-қағаздардағы тұрақты тіркестер мен клишелердің аудару тәсілдері (қытай және	4043

		қазақ тілдерінің іскерлік құжаттары негізінде)	
934.	Асқар Н.	Лю Цысиннің “Үш Ғалам” (三体) ғылыми-фантастикалық роман трилогиясының стилистикалық ерекшеліктері	4046
935.	Дюсупжанова Ж.М.	Қытай фильмдерін қазақ тіліне аударудың ең танымал түрлері мен кең таралған әдістері	4049
936.	Кабышева А.Д.	Медициналық терминдерді қытай тілінен қазақ тіліне аудару мәселелері	4054
937.	Күшәнбек М.	Бақ-тағы қытай фразеологизмдерінің қазақ тіліне аударылу ерекшеліктері	4060
938.	Қалекенова Ж.Қ.	Мәдени революция кезеңіндегі әдебиеттің даму көрінісі	4065
939.	Майбас Ә.Т.	Қытай тілін шет тілі ретінде оқытудың бастауыш сатысындағы құрмалас сөйлемдердегі жалғаулықтардың оқыту мәселесі	4068
940.	Мамедова Р.В.	Сравнительный анализ китайских и казахских пословиц и фразеологизмов	4071
941.	Маметова А.М.	Медицина саласындағы кәсіби мәтіндерге лингвистикалық талдау	4076
942.	Мылтықбай Ж.А.	Қытай ауызекі сөйлеу стилінің қолдану аясы	4080
943.	Намазова Ж.Т.	Жасанды интеллект негізіндегі қытай тілін оқу: мүмкіндіктер мен шектеулер	4085
944.	Нұрлан Е.	Цянь Чжуншудың “Қоршалған қамал” романының көркемдік ерекшеліктері мен кейіпкерлер образы	4088
945.	Нұртай А.	«Өмір мен өлім мені қажытады» романында реинкарнация арқылы әлеуметтік жіктелуді бейнелеу	4093
946.	Сейлова А.А.	Влияние политической и культурной ситуации в Китае в период Тан на литературу	4097

**МАЗМҰНЫ
СОДЕРЖАНИЕ
CONTENTS**

**СЕКЦИЯ 7. ЭКОНОМИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМДАР
ЭКОНОМИЧЕСКИЕ НАУКИ
ECONOMIC SCIENCES**

**Подсекция 7.1 ҰЛТТЫҚ ЭКОНОМИКАНЫҢ АШЫҚТЫҒЫ ЖӘНЕ ОНЫҢ
ЭКОНОМИКАЛЫҚ ҚАУІПСІЗДІГІ**

**ОТКРЫТОСТЬ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ И ЕЕ ЭКОНОМИЧЕСКАЯ
БЕЗОПАСНОСТЬ**

OPENNESS OF THE NATIONAL ECONOMY AND ITS ECONOMIC SECURITY

947.	Асылбаева Ж.Е.	Цифровизация в жилищном строительстве: преимущества и перспективы	4100
948.	Аудан Д.Т.	Өнеркәсіп кәсіпорының тұрақты дамуының	4103

қытай тілінің табиғи контекстеріндегі жиі қолданылатын жалғаулықсыз сөйлем үлгілеріне де ерекше назар аудару керек.

2021 жылғы «Халықаралық қытай тілі білімінің деңгейлік стандарты» жалғаулықсыз құрмалас сөйлемдерге айтарлықтай мән беріп, оларды жүйелі түрде оқытудың қажеттілігін айқындап отыр. Бұл стандарт тіл оқытушыларына жаңа бағыт ұсына отырып, әдістемелік тұрғыдан оқыту сапасын арттыруға мүмкіндік береді.

Сондықтан қазіргі білім беру жүйесі жалғаулық сөздерге негізделген оқыту моделін қайта қарап, жалғаулықсыз сөйлемдерді де қамтитын, коммуникативтік тиімділікке негізделген, кешенді оқыту стратегияларын дамытуы қажет.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. 黄伯荣, 廖序东. 现代汉语. – 北京: 高等教育出版社, 2017. – 273.
2. 姚双云. 复句关系标记的搭配研究与相关解释. // 华中师范大学, 2006.
3. 邢福义. 汉语复句研究. – 北京: 商务印书馆, 2001.
4. 中华人民共和国教育部, 国家语言文字工作委员会. 国际中文教育中文水平等级标准: GF0025—0021. – 北京: 北京语言大学出版社, 2021.

УДК 811.581

СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ КИТАЙСКИХ И КАЗАХСКИХ ПОСЛОВИЦ И ФРАЗЕОЛОГИЗМОВ

Мамедова Рада Вагифовна

neradda04@bk.ru

Студентка, Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилёва,
Астана, Казахстан

Научный руководитель – Исаев А.У.

Пословицы и фразеологизмы являются неотъемлемой частью языка, отражая мировоззрение, культуру и историю народа. Китайские и казахские пословицы, несмотря на принадлежность к разным языковым семьям, выполняют схожие функции: передают народную мудрость, поучают и формируют ценностные ориентиры. Однако их структура, лексические особенности и способы выражения смысла имеют значительные различия.

Актуальность данной статьи заключается в необходимости выявления культурных и семантических особенностей пословиц и фразеологизмов в китайском и казахском языках. Проведение сравнительного анализа позволит глубже понять сходства и различия менталитетов двух народов, а также механизмы формирования фразеологических единиц.

Пословицы и фразеологизмы отражают не только языковую картину мира, но и менталитет, ценности и традиции народа. Китайские и казахские пословицы формировались под влиянием различных культурных, исторических и социальных факторов, что находит отражение в их содержании и символическом значении.

1. Мудрость и философия жизни

В китайских пословицах часто отражаются идеи конфуцианства, даосизма и буддизма. Они подчеркивают важность гармонии, терпения и уважения к старшим. Например: "水到渠成" (Все свое время) [1, 252], "休道黄金贵, 安乐最值钱" (Не в деньгах счастье) [1, 253], "一言既

出, 驷马难追" (Слово не воробей, вылетит – не поймаешь), "放下屠刀, 立地成佛" (Отбрасывая нож, мясник мгновенно становится Буддой), "路遥知马力, 日久见人心" (Сила коня познаётся дальней дорогой, а сердце человека – временем), "人不可貌相, 海水不可斗量" (О человеке нельзя судить по его внешности, как море нельзя мерить ковшами), "饮水思源" (Пьёшь воду – помни об источнике) [1, 285], "学如逆水行舟, 不进则退" (Учиться — это как плыть против течения: если не движешься вперёд, то откатываешься назад). В казахских пословицах больше внимания уделяется традициям кочевой культуры, гостеприимству и уважению к старшим. Например: "Адамды еңбек көркейтеді" (Труд красит человека) [2, 9], "Аздің азаншысы болғанша, көптің қазаншысы бол" (Чем десятком людей руководить, лучше для сотни людей кашу варить), "Аз сөйлесең де саз сөйле" (Говори редко, но метко), "Айна айна емес, халық айна" (Зеркало правды — народ), "Ақылды арын қорғайды, сараң малын қорғайды" (Умный честь свою оберегает, скупой скот свой оберегает), "Ақынның тілі қылыштан өткір, қылдан нәзік" (Слово акына острее клинка и нежнее волоска), "Алдыңа ас қойдық, екі қолыңды бос қойдық" (Была бы перед гостем еда, а руки у него найдутся всегда), "Алмақтың да салмағы бар" (Любишь брать, умей и сам давать), "Алыс жол аты сынайды, ауры жол ерді сынайды" (Дальняя дорога - испытание коню, тяжкий путь - испытание джигиту) [2, 12], "Қариядан ақыл сұра, жастан тәлім ал" (У старика спроси, у молодого узнай).

2. Коллективизм и семейные ценности

В обеих культурах семья и уважение к старшим играют важную роль. Однако в китайских пословицах это выражается через гармонию и соблюдение иерархии. Например: "百善孝为先" (Из всех добродетелей на первом месте — почтительность к родителям), "家和万事兴" (В семье гармония — и всё будет процветать), "长幼有序" (Между старшими и младшими должен быть порядок), "树高千丈, 落叶归根" (Дерево живёт корнями, человек – родителями). В казахских пословицах акцент делается на поддержке родных и единстве семьи. Например: "Бесіксіз үйде береке жоқ" (В доме без колыбели уюты нет) [2, 20], "Байлық – байлық емес, бірлік – байлық" (Истинное богатство не в достатке, а в единстве), "Атаның сөзі — ақылдың көзі" (Слово старшего — источник мудрости), "Жеті атасын білмеген – жетесіз" (Тот, кто не знает семи поколений своих предков, — неразумный), "Үлкенге құрмет, кішіге ізет" (Уважение к старшим, забота о младших), "Бір бала – мұра, екі бала – қуат, үш бала – дәулет" (Один сын - наследник, два сына - сила, три сына – богатство).

3. Природные образы и символы

Китайская культура тесно связана с природными элементами, такими как вода, ветер, гора, которые символизируют спокойствие, терпение и мудрость: "近水知鱼性 · 近山识鸟音" (Живущий у воды знает повадки рыб, живущий в горах узнаёт птиц по голосам) [1, 279], "水火不相容" (Вода и огонь не могут сосуществовать), "水滴石穿" (Капля воды пробивает камень), "流水不腐, 户枢不蠹" (Текущая вода не тухнет, а вращающаяся дверная ось не гниёт), "顺风而呼 · 声闻于天" (Кричи по ветру — и голос достигнет небес), "疾风知劲草" (Сильный ветер показывает, какая трава крепче), "山高人为峰" (Гора высока, но человек — её вершина), "泰山不让土壤 · 故能成其大" (Гора Тайшань не отказывается от ни одной горсти земли, поэтому становится великой). В казахских пословицах преобладают образы степи, лошади и природы, что связано с кочевым образом жизни. Например: "Алпыс қарсақ ат болмас" (И шестьдесят корсаков коня

не заменяют) [2, 11], "Алысты жақындататын ат, жақынды алыстататын жат" (Даль конь приближает, близких вражда отдаляет), "Арық атқа қамшы – ауыр" (Тошему коню и плеть – ноша), "Арық атқа қамшы жау, жыртқық үйге тамшы жау" (Худому коню плетка – враг, худой юрте – дождь), "Ат айналып қазығын табар, ер айналып елін табар" (Сколько б конь не кружил, к коновязи своей вернется; сколько б джигит не бродил, на Родину вернется), "Ат басына күн туса, ауыздығымен су ішер; Ер басына күн туса, етігімен су кешер" (Конь при нужде в удилах воду пьет, джигит при нужде в сапогах реку перейдет), "Ат өнері білінбес, бәйгеге түсіп жарыспай, ер өнері білінбес, қоян-қолтық алыспай" (Резвость коня скачки покажут, силу джигита борьба докажет), "Ат сүрінбей жер танымас, ер сүрінбей ел танымас" (Конь не споткнувшись, дорогу не изучит; джигит, не споткнувшись, мир не узнает), "Ат үйірін сағынса, артқы аяғын қағынар, ер елін сағынса, айыл-тұрман тағынар" (Если лошадь по табуну скучает, задними копытами землю сбивает; если джигит по родине скучает, коня запрягает) [2, 13], "Аттыға жаяу жолдас болмас" (Конный пешему не товарищ), "Аттың жемін жеп, тайдың ойынын ойнау" (Ест, как конь, резвится, как жеребенок), "Атты үйреткен – даланы игерген" (Кто коня приручил, тот и степь покорил), "Туған жер – алтын бесік" (Родная земля — золотая колыбель), "Жері байдың – елі бай" (У кого земля богата, у того и народ богат), "Адам табиғаттың перзенті" (Человек — дитя природы).

4. Мораль и этика

Китайские пословицы часто учат самодисциплине, трудолюбию и смирению. Например: "冰冻三尺，非一日之寒" (Лёд толщиной в три «чи» не замерзает за один день), "家有千金，不如日进分文" (Лучше каждый день получать небольшой доход, чем иметь дома тысячу слитков золота) [1, 279], "临渊羡鱼，不如退而结网" (Чем мечтать о рыбе, стоя у пруда, лучше сделать сеть, чтобы её поймать), "千里之堤，溃于蚁穴" (Муравьиная норка может разрушить дамбу длиной в тысячу «ли»), "少壮不努力，老大徒伤悲" (Если не усерден в расцвете сил, то в старости останется только горевать и печалиться), "养兵千日，用兵一时" (Чтобы использовать армию хотя бы раз, её тренируют тысячу дней), "站得高，看得远" (Выше встанешь – дальше увидишь), "业勤于勤，荒于嬉" (Мастерство приобретается усердием, а теряется в праздности), "吃得苦中苦，方为人上人" (Только перенеся трудности, можно стать выдающимся человеком), "谦受益，满招损" (Скромность приносит пользу, гордыня ведёт к потере), "千里之行，始于足下" (Дорога в тысячу ли начинается с одного шага). В казахской культуре важны честь, уважение к старшим и справедливость: "Абырой – ардың садағасы" (Честь дороже жизни), "Ақылды арын қорғайды, сараң малын қорғайды" (Умный честь свою оберегает, скупой скот свой оберегает), "Арынды жасыңнан сақта" (Береги честь с молодую), "Жақсының аты өлмейді, ғалымның хаты өлмейді" (Имя достойного не умрёт, письмо учёного не исчезнет), "Ердің екі сөйлегені – өлгені" (Два слова у мужчины – всё равно что смерть), "Қариясы бар елдің қазынасы бар" (В народе, где есть старцы, есть и богатство), "Атаңа не қылсаң, алдыңа сол келеді" (Как поступишь с отцом, так поступят и с тобой), "Бата – терең бұлақ, ақыл – асыл шырақ" (Благословение – как глубокий родник, совет – как яркий свет), "Әділ билік – ел тірегі" (Справедливый суд – опора народа), "Тура биде туған жоқ" (У справедливого судьи нет родственников), "Аққа Құдай жақ" (Аллах на стороне справедливого).

Несмотря на различия в историческом развитии и культурных традициях Китая и Казахстана, их пословицы содержат ряд схожих тем, таких как трудолюбие, уважение к старшим, моральные нормы, связь с природой и важность образования. В то же время национальные

особенности каждой культуры находят отражение в специфике метафор и ключевых образов. Общими темами являются: трудолюбие и упорство, в обеих культурах ценится настойчивость в достижении целей, например, китайская пословица "冰冻三尺, 非一日之寒" (Лёд толщиной в три «чи» не замерзает за один день) подчёркивает, что успех требует времени и усилий, в казахском языке схожую идею передаёт выражение "Еңбек түбі – береке" (Корень труда – достаток); уважение к старшим и семейные ценности, китайская пословица "百善孝为先" (Из всех добродетелей на первом месте — почитательность к родителям) подчёркивает важность семейных связей, что соответствует казахскому выражению "Жеті атасын білмеген – жетесіз" (Тот, кто не знает семи поколений своих предков, — неразумный); Мораль и этика, в обеих культурах осуждаются жадность и эгоизм, восхваляются честность и порядочность. Например, китайская пословица "谦受益, 满招损" (Скромность приносит пользу, гордыня ведёт к потере) схожа с казахским выражением "Тура биде туған жоқ" (У справедливого судьи нет родственников), оба выражения подчёркивают значимость честности и скромности. В то же время существуют различия, обусловленные историческими и культурными особенностями. Китайская культура, сформированная в рамках оседлого земледельческого общества, придаёт большое значение порядку, гармонии и иерархии. В казахских пословицах, отражающих традиции кочевого образа жизни, акцент делается на выносливости, независимости и адаптации к природным условиям. В китайских и казахских пословицах используются разные ключевые образы, связанные с природой, бытом и социальными ценностями. Например, в китайском языке: вода ("水滴石穿" - Капля воды пробивает камень) — символ настойчивости и силы малых, но постоянных усилий; горы ("山高人为峰" - Гора высока, но человек — её вершина) — подчёркивает значимость человеческой воли; гармония "家和万事兴" - В семье гармония — и всё будет процветать) — отражает конфуцианский принцип социальной стабильности. В казахском языке: лошадь ("Ат айналып қазығын табар, ер айналып елін табар" - Конь всегда возвращается к коновязи, джигит — на Родину) — выражает привязанность к родным местам; степь ("Туған жер – алтын бесік" - Родная земля — золотая колыбель) — подчёркивает важность родины; честь и достоинство ("Абырой – ардың садағасы" - Честь дороже жизни) — показывает центральное место моральных ценностей. Таким образом, в китайской традиции преобладают символы, связанные с равновесием и гармонией (вода, гора, порядок), а в казахской — образы движения и свободы (степь, лошадь, путь).

С помощью семантического анализа можно выявить различия в способах выражения схожих идей. Например: в китайском языке идея постепенного достижения цели выражается через воду - "水滴石穿" (Капля воды пробивает камень), в казахском языке аналогичное значение передаётся через труд - "Еңбек етсең ерінбей, тояды қарның тіленбей" (Кто трудится, тот не нуждается); китайская культура склонна к афористичным выражениям, таким как "放下屠刀, 立地成佛" (Отбросив нож, мясник мгновенно становится Буддой), что указывает на мгновенное изменение судьбы, в казахской традиции выражения более описательны - "Ат басына күн туса, ауыздығымен су ішер; Ер басына күн туса, етігімен су кешер" (Конь при нужде в удилах воду пьёт, джигит при нужде в сапогах реку перейдет), что подчёркивает стойкость перед трудностями. Таким образом, китайские пословицы часто выражают идеи через лаконичные образы и философские принципы, тогда как казахские пословицы передают мудрость через яркие метафоры, связанные с кочевой жизнью.

Китайские и казахские пословицы, несмотря на ряд общих тем, имеют значительные различия в лексическом наполнении и способах выражения мыслей. Китайские пословицы основаны на философских концепциях гармонии, самодисциплины и иерархии, тогда как

казахские — на образах степи, лошадей и жизненного пути. Эти особенности обусловлены культурно-историческими традициями двух народов и отражают их уникальный взгляд на мир.

Что касается именно фразеологизмов, лексико-семантический анализ фразеологизмов китайского и казахского языков позволяет выявить как универсальные, так и уникальные особенности, обусловленные культурными кодами двух народов. Одним из ключевых аспектов является использование зооморфных образов, отражающих национальную картину мира.

Ф.Н. Даулет в своей работе отмечает, что в казахском языке, как и в китайском, существуют фразеологизмы, связанные с тотемическими животными, однако сами тотемы у этих народов различны. Например, в казахской культуре значимыми являются образы коня, барана, волка, верблюда, тогда как в китайской культуре важное место занимают дракон, тигр, обезьяна, черепаха и змея [3, 70]. Например: "Ат – ер қанаты" (Конь – крыло джигита) – подчёркивает важность лошади для кочевого образа жизни. "Қасқыр да жолдасын жейді" (Даже волк съест своего спутника) – передаёт идею выживания в суровых условиях. "望子成龙" (Желать сыну стать драконом) – выражает родительские надежды на великое будущее ребёнка. "虎父无犬子" (У тигра не бывает щенков) – подчёркивает наследственность таланта и силы. Таким образом, в казахских пословицах и фразеологизмах преобладают реалистичные образы животных, имеющих практическое значение в жизни кочевников, в то время как китайские фразеологизмы часто связаны с мифологическими существами и символикой китайского зодиака.

В итоге, сравнительный анализ китайских и казахских пословиц и фразеологизмов показывает, что они отражают уникальные черты национального менталитета, сформированные историческими, культурными и философскими традициями каждого народа. Китайские пословицы часто основываются на принципах конфуцианства, даосизма и буддизма, подчеркивая коллективизм, гармонию, уважение к старшим и самосовершенствование. Они нередко используют образы природы, воды, гор и времени, символизируя терпение, постепенное достижение цели и неизбежность судьбы. Казахские пословицы, в свою очередь, формировались в условиях кочевого образа жизни, где главными ценностями были честь, родственные связи, уважение к старшим, трудолюбие и справедливость. Многие фразеологизмы связаны с природой степи, лошадьми и кочевой культурой, что отражает важность мобильности, силы и выносливости. Несмотря на различия, обе культуры высоко ценят мудрость, трудолюбие и моральные принципы. Это подтверждает, что пословицы и фразеологизмы служат не только средством передачи народной мудрости, но и важным инструментом сохранения и выражения культурной идентичности.

Список использованной литературы

1. Корнилов О. А. Жемчужины китайской фразеологии. – М.: ЧеРо, 2005. – 336 с.
2. Рассохин П. А. Казахские пословицы и поговорки с переводом. – М.: Издательские решения, 2020. – 168 с.
3. Даулет Ф.Н. Тотемический код культуры в языковой картине мира (на материале фразеологизмов китайского и казахского языков) // Учен. зап. Казан. ун-та. Сер. Гуманит. науки. – 2019. – Т. 161, кн. 5–6. – С. 68–78. – doi: 10.26907/2541-7738.2019.5-6.68-78.